

Aspiracije i profesionalna orijentacija seoske omladine

Edhem Dilić

Omladina kao najdinamičnija dobna grupacija u našem selu, pored zajedničkih karakteristika sa ostalim seoskim stanovništvom ima i niz specifičnih odlika kao što su poseban socijalni i ekonomski položaj, brzo prihvatanje urbanih kulturnih uzora, različiti pravac i smisao aspiracija i sl. Opći životni uvjeti seoske omladine postepeno su se poboljšavali u skladu sa općim privrednim i društvenim razvitkom cijelog našeg društva i samog sela. Djelomična urbanizacija sela i seoskog života bitno je utjecala i na promjene u životnim i kulturnim potrebama sve obrazovanijih mlađih generacija, kao i u načinu njihova zadovoljavanja. No unatoč nekim regionalnim razlikama, uvjeti života u selu još su znatno nepovoljniji od onih u gradu i još uvijek nisu riješeni neki osnovni problemi ekonomskog, kulturnog i tehničkog preobražaja sela. Prirodno je onda da je seoska omladina, koja je imala mnogo razvijenije želje i potrebe nego što ih je mogla zadovoljiti u seoskim sredinama, svoje aspiracije tokom cijelog poslijeratnog razdoblja vezivala uz urbane uvjete života i napuštanje poljoprivrede i sela.

Slijedeći migracione tokove selo—grad, poljoprivreda—nepoljoprivredne djelatnosti znatni dio omladine, naročito one koja je završila srednje i više škole, napustio je selo ili poljoprivredu. No unatoč ovom intenzivnom ruralnom eksodusu, koji često puta nije bio usklađen s tempom urbanizacije i koji je bio veći od apsorpcionih mogućnosti nepoljoprivrednih djelatnosti, ipak je njen najveći dio i dalje ostao živjeti na selu u ulozi proizvođača na individualnom poljoprivrednom gospodarstvu. Upravo ova činjenica navela je grupu suradnika Odjela za sociologiju sela Agrarnog instituta u Zagrebu da na temelju općih saznanja o pokretljivosti i društvenom značaju težnji mlade generacije na selu pristupi jednom neposrednom istraživanju koje je imalo za cilj da se nešto više sazna o motivima, pravcima i realnosti aspiracija i orijentacije seoske omladine.¹ Izučavanje ovih fenomena ima kod nas poseban

¹ Istraživanje je izvršeno u okviru naučnog projekta **Mogućnosti povećanja zemljišnih površina u društvenom vlasništvu i posjedu kao posljedica općeg društvenog i privrednog razvoja na promjene agrarne strukture s posebnim osvrtom na gravitaciona područja gradova i industrijskih centara i regionalne specifičnosti**, a rezultati su objavljeni u radu: Dr Stipe Suvar i Edhem Dilić **Profesionalna orijentacija i životne aspiracije seoske omladine**, Agrarni institut

značaj jer su aspiracije i orijentacije omladine do sada vjerno odražavale intenzitet, pravac i sadržaj transformacije tradicionalnog sela, koja je opet sama sa svoje strane bitno na njih utjecala. Osim toga, aspiracije seoske omladine na osebusan način indiciraju samu budućnost našeg sela i poljoprivrede.

Istraživanje se sastojalo od dvije ankete, jedne koja je provedena među učenicima osmih razreda osnovnih škola u selima, i druge koja je provedena među omladinom, starom od 14 do 25 godina, koja živi i radi na seljačkim gospodarstvima. Ove dvije kategorije seoske omladine uz zajednička imaju i različita obilježja, posebno što se tiče općih uvjeta života, aspiracija i perspektiva pa smo smatrali opravdanim da ih istražujemo odvojeno. U tom smo pravcu primijenili na ove dvije kategorije i različite tehnike anketnog istraživanja.²

Među učenicima provedeno je kolektivno dirigitirano anketiranje (pismeni upitnik) koji je obuhvatio 4.293 učenika osmih razreda osnovnih škola u seoskim naseljima na početku školske godine 1963/64.³

U ispitivanju aspiracija seoske omladine koja se je već uključila u poljoprivrednu proizvodnju koristili smo tehniku pojedinačnog dirigitiranog intervjua. Istraživanje je provedeno krajem 1963. i početkom 1964. godine, a obuhvatilo je 2.271 osobu. U svakoj republici, odnosno autonomnoj pokrajini birana su prema regionalnom kriteriju tri tipa seoskih naselja: razvijena, srednje razvijena i nerazvijena.

U ovom napisu iznijet ćemo neke osnovne rezultate istraživanja. Samu analizu pokušat ćemo poboljšati određenim raščlanjivanjima i ukrštanjima dobijenih podataka s nekim od osnovnih obilježja ispitanika. Iako bi za potpunije zaključivanje bilo potrebno izvršiti daljnju analitičku obradu podataka, ipak smatramo da će rezultati istraživanja prezentirani i u ovom obliku biti dovoljni za otkrivanje osnovnih značajki i tendencija životnih aspiracija i profesionalne orijentacije seoske omladine.⁴

UCENICI OSMIH RAZREDA OSNOVNIH ŠKOLA

Učenici osmih razreda, dakle na kraju svog obaveznog školovanja, nužno se nalaze pred odlukom o nastavljanju školovanja ili preuzimanju radnih obaveza na roditeljskom gospodarstvu, odnosno u nekoj privrednoj organizaciji. Istraživanje ove kategorije seoske omladine zbog toga je prvenstveno bilo usmjereno na utvrđivanje vrste škole i zanimanja koje preferiraju ispitanici, a posebno o vezivanju jednog takvog izbora uz seosku sredinu i zanimanje poljoprivrednika. Samo po sebi se razumije da je prognostička vrijednost dobijenih odgovora, naročito o izboru zanimanja nesigurna pošto zavisi od niza okolnosti (odluke roditelja, povoljne distribucije pojedinih škola mogućnosti upisa u određenu školu i sl.). Ovdje, međutim, treba uvažiti da ozbiljnost i realnost izbora, uz dobijene odgovore o identifikaciji seoskih roditelja

Zagreb, 1965. Istraživačku ekipu činili su: Dr Stipe Šušar, Vlado Cvjetičanin, Svetozar Livada, Vlado Puljiz i Edhem Dilić. Vanjski suradnici bili su: inž. Alojz Avšič (Slovenija), dr Ljubo Božić (BiH), dr Bora Radovanović (Srbija), dr Prokopije Milenković (Vojvodina), dr Miloš Bogdanović (Kosovo i Metohija), inž. Kiril Tomevski (Makedonija) i Josip Jauković (Crna Gora).

² Upotreba različitih sredstava prikupljanja podataka bila je, pored razloga ekonomičnosti, diktirana i različitom naviknutošću ispitanika na pismeno komuniciranje, kao i drugačijom potrebom za neposrednom kontrolom tačnosti i okolnosti u kojima je vršeno anketiranje.

³ Anketiranje je provedeno u 13 škola u Bosni i Hercegovini, 5 škola u Crnoj Gori, 53 škole u Hrvatskoj, 8 škola na Kosovu i Metohiji, 7 škola u Makedoniji, 12 škola u Sloveniji, 23 škole u užoj Srbiji i 7 škola u Vojvodini.

⁴ Prilikom ocjene rezultata ankete potrebno je imati na umu da se radi o prvim sumarnim podacima te da neće biti posebno iskazane međuregionalne razlike u aspiracijama seoske omladine.

sa željama njihove djece i sve viši koeficijenti nastavljanja školovanja seoske omladine na školama II stupnja, ipak ukazuju na jedan okvir u kome će se uglavnom kretati, a vjerojatno djelomično i realizirati želje ispitanika.⁵

Odgovore dobijene na pojedina pitanja ukrštat ćemo sa obilježjem »zanimanje oca« jer ono, uz činjenicu da prilično vjerno odražava postojeću diferencijaciju društveno-ekonomske strukture u našem selu, ujedno omogućuje da se kod pojedinih kategorija ispitanika utvrdi opseg kao i pravac projicirane međugeneracijske socijalne pokretljivosti.

Tabela 1

Sta želiš poslije završetka osmog razreda?⁶

	Zanimanje oca				(u %)	
	Čisti poljoprivrednik		Ostalo		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Ići dalje u školu	49,7	71,0	58,9	73,1	54,9	72,3
Raditi na očevom imanju	2,3	2,5	0,3	0,3	1,1	1,1
Izučiti zanat	33,4	11,3	28,3	13,3	30,5	12,5
Zaposliti se na poljopriv. dobru (zadruzi)	0,4	0,3	0,3	0,1	0,4	0,2
Zaposliti se u poduzeću	1,4	2,8	1,4	2,8	1,4	2,8
Nisam razmišljao	12,8	12,1	10,8	10,4	11,7	11,1
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 943	645	1.265	1.035	2.208	1.680

Šire uključivanje seoske omladine u školovanje značajno je do sada utjecalo na migracione tokove i aspiracije seoske omladine. Praktičnom realizacijom obaveznog osmogodišnjeg školovanja na selu, o čemu se može govoriti istom unatrag nekoliko godina, osnovna škola postala je jedan od osnovnih faktora određivanja aspiracija omladine, a ujedno i jedan od uvjeta prostorne i socijalne pokretljivosti seoskih mladih naraštaja. Naime, pored formiranja novih kulturnih potreba, te ukazivanja na bolje opće uvjete života u gradovima, osnovna je škola u zadnje vrijeme, kada su se mogućnosti prihvata nekvalificirane radne snage u društvenoj privredi bitno smanjile, pružala onaj minimum obrazovanja koji je seoskoj omladini omogućavao preseljenje u gradove i definitivno napuštanje poljoprivrede. Povoljnija distribucija osnovnih škola, naročito područnih odjeljenja, dovodi s druge strane do potpunijeg uključivanja najmlađih generacija u osnovno školovanje, čime se otvaraju šire mogućnosti i seoskoj omladini da školovanje nastavi i poslije granica školske obaveze.

⁵ Na pitanje »Da li tvoji roditelji odobravaju tvoje želje?« potvrdno je odgovorilo čak 94,8% ispitanika.

⁶ Ponudeni odgovori »ići dalje u školu« i »izučiti zanat« razdvojeni su kako bi se već u ovom pitanju dobilo načelno izjašnjavanje ispitanika.

U tom svjetlu, naročito ako se ima na umu da ispitanici čine već selekcioniranu skupinu seoske omladine koja je s uspjehom privela kraju svoje osnovno školovanje, razumljiva je njihova radikalna orijentacija prema nastavljanju školovanja u školama II stupnja. Broj onih koji bi se željeli zaposliti ili raditi na očevom imanju je minimalan. Usporedba odgovara po spolu pokazuje da učenice relativno češće žele »ići dalje u školu«, dok su učenici više orijentirani učenju određenih zanata.

Naša analiza je dalje bila usmjerena na utvrđivanje izbora škola u kojima bi ispitanici željeli nastaviti školovanje.

Tabela 2

U koju školu želiš ići?

(u %)

	Zanimanje oca				Ukupno	
	čisti poljoprivrednik		ostalo		muški	ženski
	muški	ženski	muški	ženski		
Gimnazija	9,0	14,0	14,4	17,2	12,2	16,0
Srednje stručne škole	35,9	56,4	36,0	54,9	35,9	55,4
Niže stručne škole	47,1	29,6	37,9	27,9	41,8	28,6
Vojne škole	8,0	—	11,7	—	10,1	—
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 744	523	1.084	880	1.858	1.403

Djeca poljoprivrednika češće preferiraju škole za niži stručni kadar, dok su djeca nepoljoprivrednika nešto više usmjerena prema nastavljanju školovanja u gimnaziji. Interes za škole za srednji stručni kadar uglavnom je isti.

Značajnije razlike primjećuju se kod distribucije odgovora prema spolu. Učenice znatno češće pokazuju interes za gimnaziju, a učenici za škole učenika u privredi i industrijske škole, što je u uskoj vezi sa zanimanjima koja žele imati ove dvije kategorije ispitanika.

Preferiranje zanimanja vezanih uz neposrednu proizvodnju dominira, jer su učenici u svim kategorijama na prvo mjesto stavili zanimanje »obrtnik« pod čime obično podrazumijevaju kvalificirana radnička zvanja. Vidljivo je također da tradicija pohađanja učiteljskih i nastavničkih škola još uvijek igra značajnu ulogu u opredjeljenjima seoskih učenika. Ovdje se, s obzirom na karakterističnu dob ispitanika, vjerovatno radi i o visokom stupnju identifikacije učenika s njihovim predavačima koji se u nekim seoskim sredinama javljaju kao najneposredniji predstavnici »gradskog« načina života i određenih njegovih prednosti. Želja za zanimanjem poljoprivrednika javlja se izuzetno, a rjeđa su također zvanja za koja je potrebno više školovanje.

Za razliku od učenika koji se najčešće žele zaposliti u industriji, učenice — teže nemanuelnim zanimanjima: učiteljice, ekonomskog tehničara, službenice, a relativno su visoko rangirana i uslužna zanimanja (»trgovac«).

⁷ Djelomično neadekvatni nazivi željenih zanimanja rezultat su otvorenih odgovora ispitanika.

Tabela 3

Ranglista željenih zanimanja kod učenika

	Z a n i m a n j e o c a													
	poljoprivrednik		seljak-radnik		radnik		obrtnik		službenik		ostalo		Ukupno	
	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang
Obrtnik	40,2	1	42,5	1	30,5	1	39,5	1	25,4	1	37,2	1	36,9	1
Tehničar	11,9	3	20,6	2	11,9	4	19,8	2	21,0	2	15,3	2	15,6	2
Prosvjetni radnik	16,4	2	10,6	3	13,3	3	8,8	4,5	10,0	4,5	14,7	3,5	13,5	3
Službenik	11,2	4	6,7	4	25,7	2	11,0	3	15,1	3	14,7	3,5	12,9	4
Inžinjer	6,5	5	2,5	7	5,7	6	8,8	4,5	10,0	4,5	6,7	5	6,4	5
Liječnik	3,8	6	3,1	5,5	7,2	5	4,4	6	8,2	6	4,7	6	4,8	6
Trgovac	2,7	7	3,1	5,5	1,9	7	1,1	7	1,4	7	2,7	7	2,4	7
Poljoprivrednik	1,3	8	0,9	8	—	—	—	—	—	—	—	—	0,7	8
Ostalo	6,0	—	10,0	—	3,8	—	6,6	—	8,9	—	4,0	—	6,8	—
Ukupno	100		100		100		100		100		100		100	
	N = 700		320		210		91		291		150		1.832	

Tabela 4

Ranglista željenih zanimanja kod učenica

	Zanimanja												Ukupno	
	poljoprivrednik		seljak-radnik		radnik		obrotnik		službenik		ostalo			
	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang	%	rang
Prosvjetni radnik	30,4	1	30,1	1	18,1	2	23,7	1	29,9	1	32,5	1	28,4	1
Tehničar	19,2	2	18,7	2	15,1	5	18,6	2,5	25,2	2	23,9	2	20,0	2
Službenik	11,3	4	9,7	4	17,6	3	15,3	4	14,2	4	9,4	5	12,5	3
Trgovac	10,9	5	16,8	3	16,1	4	10,2	5	6,7	5	10,2	4	11,8	4
Obrtnik	14,5	3	8,8	6	22,6	1	18,6	2,5	6,3	6	12,0	3	13,2	5
Liječnik	6,8	6	9,3	5	5,5	6	6,8	6	10,2	3	4,3	6	7,4	6
Inženjer	0,7	7	0,4	7,5	3,0	7	1,7	7	2,4	7	2,6	7	1,5	7
Poljoprivrednik	0,4	8	0,4	7,5	—	—	—	—	—	—	—	—	0,2	8
Ostalo	5,8	—	5,8	—	2,0	—	5,1	—	5,1	—	5,1	—	5,0	—
Ukupno	100		100		100		100		100		100		100	
N =	532		266		199		59		254		117		1.387	

Općenito se može reći da učenici preferiraju ona zvanja i zanimanja koja osiguravaju brzu ekonomsku samostalnost i stalnost prihoda. Samo opća atraktivnost nekih nemanuelnih zanimanja (liječnik, inženjer i sl.), kao uostalom i zanimanje oca anketiranih nemaju većeg utjecaja na izbor željenog zanimanja.

Jedno od pitanja u našoj anketi bilo je: »Što misliš o životu u selu i gradu?« Dobijeni rezultati pokazali su da je, iako većina učenika smatra da je život u gradu bolji i ljepši, jedan dio ispitanika svjestan i određenih prednosti seoskog načina života ili da smatra da između života na selu i gradu nema bitnih razlika.

Tabela 5

Što misliš o životu u selu i gradu?

	S p o l		Ukupno
	muški	ženski	
Bolje i ljepše je živjeti u selu	20,2	18,9	19,6
Bolje i ljepše je živjeti u gradu	64,3	66,7	65,4
Svejedno je da li čovjek živi u selu ili gradu	15,5	14,4	15,0
Ukupno	100	100	100
	N = 2.330	1.796	4.126

Od anketiranih je traženo da ukratko objasne zašto izabiru jednu od ove tri varijante. Ispostavilo se, da većina onih koji smatraju da je bolje i ljepše živjeti u gradu na prva mjesta stavljaju: veće mogućnosti zabave (23,2%), bolje opće uvjete života (19,5%), šire mogućnosti školovanja (19,2%), i razvijenije kulturne i komunalne institucije (14,8%).

Učenici koji smatraju da je bolje i ljepše živjeti u selu na prvo mjesto stavljaju prirodne uvjete: čišći zrak, ljepša priroda i mirniji život (54,8%). Ostali razlozi spominju se rjeđe: u selu ne treba sve kupovati kao u gradu (12,0%), bolje mogućnosti ishrane (11,2%), jeftiniji život itd.

Među učenicima koji smatraju da je svejedno da li se živi u selu ili gradu, 48,3% smatra da »ono što ima selo nema grad i obratno«, a 46,3% da su uvjeti rada jednaki i u selu i u gradu.

Kako bismo odredili pravac tendencija prostorne pokretljivosti učenika postavili smo pitanje: »Navedi ime mjesta u kojem bi najradije živio«. Dobijeni su slijedeći odgovori:

isto selo	555	13,2%
drugo selo	217	5,2
općinski centar	312	7,4
kotarski centar	790	18,8
republički centar	1.020	24,3
neki drugi grad	463	11,1
grad u drugoj republici	79	18,6
inozemstvo	57	1,4
	N = 4.193	100,0

Usporedba dobijenih odgovora sa podacima iz tabele 1 pokazuje da znatno veći broj učenika želi živjeti u selu, ali ne i da se bavi zanimanjem poljoprivrednika. Posebno je to karakteristično za Sloveniju, gdje se za život u selu opredjeljuje čak 40,2% učenika, ali se za zanimanje poljoprivrednika odlučio svega jedan ispitanik. Osnovni razlog ovoj naglašenijoj sklonosti ispitanika u Sloveniji vjerojatno je u relativno visokoj urbanizaciji sela u odnosu na druga ruralna područja u našoj zemlji.

SELJACKA OMLADINA

Za razliku od učenika osmih razreda osnovnih škola, seljačka je omladina već preuzela radne, a često i porodične obaveze, te se javlja kao relativno čvršće teritorijaliziran dio seoskog stanovništva. Zbog toga se može pretpostaviti da će različiti uvjeti života, viša dob, čvršća vezanost uz selo i poljoprivredu i sl. na određen način djelovati i na aspiracije i orijentaciju ovog dijela seoske omladine.*

Da bismo dobili jedan širi okvir za razumijevanje i strukturiranje činilaca aspiracija i orijentacije seljačke omladine, ispitanicima smo postavili pitanje, da li vole živjeti u svom selu i na svom gospodarstvu.

Tabela 6

Voliš li živjeti u svom selu i na svom gospodarstvu?

(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Da	49,8	53,6	55,1	57,5	52,6	55,3
Ne	50,2	46,4	44,9	42,5	47,4	44,7
Ukupno	100	100	100	100	100	100
N =	658	504	706	398	1.364	902

Unaprijed predviđajući alternative odgovora, od kojih su se neke pokazale nedovoljno specifične, nastojali smo na neki način korigirati emotivni prizvuk pitanja kako bi dobili jedan opći stav prema seoskom načinu života i poljoprivrednom zanimanju. No i unatoč ovim ogradaama broj ispitanika koji je dao određen odgovor relativno je visok i značajan, što potvrđuje mišljenje da omladina često nije prilagođena svom položaju u seoskoj sredini i poljoprivrednoj proizvodnji.

Iako su u selu mogućnosti za sadržajnu organizaciju slobodnog vremena minimalne, ispitanici su u obje starosne grupacije na prvo mjesto stavili široku autonomiju slobodnog vremena (53,7%). Od ostalih odgovora nešto je značajnija vezanost uz rođake i prijatelje (12,2%), te seoske običaje i tradiciju (11,4%). Distribucija odgovora po spolu ne pokazuje bitnijih odstupanja. Jedino muški ispitanici češće spominju stavku nepostojanje propisanog radnog vremena. To je svakako i u vezi sa činjenicom da ženska omladina u selu obavlja pored poljoprivrednih i domaćinske poslove.

* Rezultate dobijene istraživanjem iskazat ćemo odvojeno za mlađi (14 do 19 godina) i stariji uzrast (18 do 25 godina).

Tabela 7

Razlozi zbog kojih seljačka omladina voli živjeti u svom selu i na svom gospodarstvu
(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Nemam propisano radno vrijeme	35,1	19,3	41,9	26,6	38,8	22,6
Imam dosta slobodnog vremena naročito zimi	22,3	23,7	19,0	22,3	20,5	23,1
Radim na otvorenom u prirodi	7,0	7,4	5,1	4,8	6,0	6,2
Volim poljoprivredno zanimanje	10,4	6,3	12,1	5,7	11,3	6,0
Imam dobru ishranu vlastitim proizvodima	2,1	2,2	2,6	3,9	2,4	3,0
Volim seoske običaje i tradiciju	8,8	18,1	4,6	18,8	6,5	18,5
Imam u blizini rođake i prijatelje	11,0	21,1	7,5	11,4	9,1	16,6
Ostalo	3,3	1,9	7,2	6,5	5,4	4,0
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 328	270	389	229	717	499

Tabela 8

Razlozi zbog kojih omladina ne voli živjeti u svom selu i na svom gospodarstvu
(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Naporan rad	58,5	58,5	52,4	67,4	55,5	62,3
Niski prihodi	26,1	18,4	35,6	19,5	30,8	18,9
Slabe mogućnosti za kulturno-za- bavni život	9,1	14,6	6,6	6,5	7,9	11,2
Loši stambeni uvjeti	0,3	3,8	1,6	1,8	0,9	3,0
Udaljenost od grada i slabe sa- obraćajne veze	3,0	4,3	2,2	3,6	2,6	3,9
Ostalo	3,0	0,4	1,6	1,2	2,3	0,7
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 330	234	317	169	647	403

Težak fizički rad u poljoprivredi, uz neparitetan dohodak, javlja se čak kod 84,4% ispitanika. Kako su ispitanici trebali dati samo jedan odgovor, ove osnovne životne i radne teškoće u znatnoj su mjeri prikrile jedan inače često spominjan razlog prikraćenosti seoske omladine — slabe mogućnosti za kulturno-zabavni život. Nešto značajnije razlike u odgovorima prema uzrastu

dobijene su jedino kod niskih prihoda (omladina starijeg uzrasta često je preuzela ulogu hranioca porodice) i slabih mogućnosti zabavnog života (mlađi u selu prirodno teže sadržajnijoj dokolici).

Naše ispitivanje bilo je dalje usmjereno na utvrđivanje opsega i motiva aspiracija za nastavljanjem školovanja.

Tabela 9

Da li bi se želio školovati?

(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Da	78,3	70,2	68,6	54,7	73,2	63,4
Ne	21,7	29,8	31,4	43,3	26,8	36,6
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 654	503	706	395	1.360	898

Dok ispitanici mlađeg uzrasta nešto češće žele nastaviti školovanje, stariji ispitanici, potpunije uključeni u poljoprivrednu proizvodnju, više su usmjereni na rješavanje svojih životnih problema mimo okvira redovnog školovanja. Značajna je također i distribucija odgovora po spolu. Ženski ispitanici, još čvršće vezani za domaćinstvo, manje žele produžiti školovanje.

Tabela 10

Motivi nastavljanja školovanja

(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Stjecanje kvalifikacije i zaposlenja	81,2	67,4	79,9	63,9	80,6	66,1
Preseljenje u grad	6,0	13,0	5,4	13,0	5,7	13,
Ostvarenje višeg standarda	10,0	13,0	12,8	15,7	11,3	14,2
Radi školovanja vlastite djece	1,6	5,2	1,9	3,7	1,8	4,6
Ostalo	1,2	1,1	—	3,7	0,6	2,1
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 512	353	484	216	996	569

U vrijeme kada su mogućnosti prihvata nekvalificirane radne snage sa sela u nepoljoprivrednim djelatnostima svedene na minimum, doškoloavanje odnosno završavanje određene škole javlja se sve više kao uvjet ne samo socijalne nego i prostorne pokretljivosti seoske omladine. Rezultati dobijeni našim istraživanjem na svoj način potvrđuju ovu situaciju.

Tabela 11

Da li namjeravaš promijeniti zanimanje?

(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Da	64,9	47,0	52,3	40,5	58,3	44,2
Ne	26,2	40,3	39,2	46,3	33,0	42,9
Nisam razmišljao	8,9	12,7	8,5	13,2	8,7	12,9
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 638	502	702	395	1.340	897

Kao i kod prethodnog pitanja ispitanici mlađeg uzrasta, odnosno muškog spola, i ovdje, relativno češće izjavljuju da namjeravaju promijeniti zanimanje. Teško je naravno predvidjeti kako bi ispitanici postupili kada bi bili u stvarnoj mogućnosti da ostvare svoju namjeru, ali je očita tendencija ispitanika, naročito muških, da napuste poljoprivredu i zaposle se u nepoljoprivrednim djelatnostima.

Tabela 12

Razlozi zbog čega seljačka omladina ne namjerava promijeniti zanimanje

(u %)

	Mlađi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Nemam školsku spremu	38,9	39,6	49,1	43,1	45,2	41,3
Ne mogu se zaposliti	12,0	11,4	8,7	4,4	10,0	8,1
Ne daju mi roditelji	9,6	14,3	2,5	12,6	5,2	13,5
Sada nemam mogućnosti	23,9	23,8	29,5	29,0	27,4	26,2
Zadovoljan sam sadašnjim zanimanjem	15,6	10,9	10,2	10,9	12,2	10,9
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 167	202	275	183	442	385

Sigurno je da bi broj onih koji žele promijeniti zanimanje bio znatno veći da nisu imali u vidu stvarne teškoće za promjenu zanimanja. U distribuciji odgovora prema dobi i uzrastu nema značajnih odstupanja. Jedino kod žena nešto je više zastupljena stavka »protivljenje roditelja« kao razlog zbog kojega ispitanice ne namjeravaju promijeniti zanimanje.

Nezadovoljstvo životnim i radnim uvjetima u seoskoj sredini, kao i želja za nastavljanjem školovanja i promjenom zanimanja svakako odlučno djeluje i na želju seljačke omladine za napuštanjem sela i preseljenjem u gradove. Na pitanje »Da li bi želio odseliti iz svog sela?« potvrdno je odgovorilo 61,8% ispitanika.

Tabela 13

Da li bi želio odseliti iz svog sela?

(u %)

	Mladi uzrast		Stariji uzrast		Ukupno	
	muški	ženski	muški	ženski	muški	ženski
Da	66,3	67,0	54,1	61,5	60,0	64,6
Ne	33,7	33,0	45,9	38,5	40,0	35,4
Ukupno	100	100	100	100	100	100
	N = 650	491	689	379	1.339	870

Ispitanici mlađeg uzrasta u obje spolne skupine pokazuju radikalniju želju za napuštanjem sela i preseljenjem u grad. Oni vjerojatno čine onaj dio seoske omladine, koji, s obzirom na karakterističnu dob, najizrazitije osjeća teškoće poljoprivrednih poslova i insuficijentnost društvenih i kulturnih institucija u selu. Naime, završavanjem osnovnog školovanja ovaj se dio seoske omladine, s jedne strane uključuje u poljoprivrednu proizvodnju na individualnom gospodarstvu, dok s druge strane potpuno ili djelomično prekida vezu sa osnovnom školom koja je u većini sela još uvijek središte kulturnog, zabavnog i sportskog života.⁹ Iako je i kod ispitanika starijeg uzrasta postotak onih koji žele odseliti iz svog sela visok, rezultati ankete pokazuju da je ovaj dio seljačke omladine ipak čvršće vezan za selo i poljoprivredu. Osnovne razloge tome treba tražiti u zasnivanju porodice, samostalnom vođenju gospodarstava, a u određenoj mjeri i u potpunijoj adaptaciji na seoske uvjete života.¹⁰

Mimo očekivanja, ženski ispitanici relativno češće ispoljavaju želju za napuštanjem svog sela, iako smo ranije vidjeli da oni u odnosu na muškarce relativno rjeđe žele da nastave školovanje i da promijene zanimanje poljoprivrednika. Ova činjenica na svoj način potvrđuje mišljenje da na aspiracije ženske omladine u selu presudno djeluje atraktivnost grada, a ne toliko ekonomska nužda ili želja za napuštanjem poljoprivrede.¹¹ Želja za udajom u gradu, veće mogućnosti za školovanje i održanje potomstva, širi okviri za kulturno-zabavni život, samo su neki od najznačajnijih motiva opredjeljenja za život u gradu.

U slijedećoj tabeli iznijet ćemo osnovne motive želja za preseljenjem u gradove, kategorizirane po smislu odgovora.

Na želje seljačke omladine za napuštanjem sela i preseljenja u gradove odlučno djeluju opći društveno-ekonomski uvjeti života u gradovima i njihove prednosti pred uvjetima života u seoskim sredinama. Stavka »bolji i lakši život u gradu« koja podrazumijeva i šire mogućnosti zapošljavanja i školovanja, viši dohodak kao i potpuniju i sadržajniju organizaciju dokolice, obuhvaća čak 80,2% svih dobijenih odgovora.

⁹ Usp. Stipe Šuvar *Osnovna škola i njeni učinci u selu*, Sociologija sela, Zagreb, br. 5-6/64, str. 64-68.

¹⁰ U kategoriji seljačke omladine starijeg uzrasta 25,8% muških i 11,6% ženskih ispitanika ima samostalno domaćinstvo, a od njih 65,6% muškaraca i 78,3% žena već ima potomke.

¹¹ Interesantno je da su istraživanja ruralnog eksodusa u Francuskoj pokazala, da je u njegovoj osnovi manje pokret prema gradu a više pokret za napuštanjem poljoprivrede, a ukoliko i postoji takav pokret prema gradu da je on onda više karakterističan za žene nego muškarce. Vidjeti rad: Guy Barbichon *Le devenir du paysan hors de l'agriculture*, Etudes Rurales 13-14/64, str. 205.

Tabela 14

Motivi preseljenja u grad¹²

(u %)

	Muški	Ženski	Ukupno
Bolji i lakši život u gradu	26,2	27,8	26,9
Mogućnost zaposlenja	39,6	26,4	33,2
Veća zarada	5,9	—	3,1
Lakši rad	2,4	8,1	5,2
Veće mogućnosti zabave	2,4	11,5	6,8
Rođaci i prijatelji u gradu	5,9	6,0	6,0
Sklapanje braka	—	7,0	3,3
Nastavljanje školovanja	8,8	3,1	6,1
Školovanje i bolji život	3,1	5,3	4,1
Ostalo	5,7	4,8	5,3
Ukupno	100	100	100
	N = 455	417	872

Tabela 15

Osnovni razlozi za ostajanje u selu

(u %)

	Muški	Ženski	Ukupno
Volim seoski način života i svoje selo	43,2	51,1	46,2
Dobro se živi u selu	20,4	24,1	21,7
Nemam mogućnosti ili uvjeta za preseljenje u grad	6,7	2,5	5,1
Volim zanimanje poljoprivrednika	5,6	0,4	3,7
Nalazim se pred sklapanjem braka	0,2	2,5	1,0
Život u gradu izaziva određene teškoće	1,7	1,4	1,6
Ne mogu napustiti roditelje ili porodicu	8,5	10,6	9,3
U selu imam prijatelje i rođake	5,6	3,2	4,7
Ostalo	8,1	4,2	6,7
Ukupno	100	100	100
	N = 481	282	763

Podaci pokazuju da se jedan dio seljačke omladine, doduše manji (38,2% svih ispitanika) u određenom smislu prostorno stabilizirao i adaptirao seoskim uvjetima života. Pri tome se najčešće radi o određenim psihološkim razlozima (naviknutost na seoski način života, vezanost uz rodni kraj, rođake i prijatelje i sl.). Sam momenat profesionalnog zadovoljstva kao indikator prostorne stabilizacije ima neznatnu ulogu. Interesantno je međutim da je od svih ispitanika koji ne žele napustiti svoje selo 21,7% izjavilo da su zadovoljni životnim uvjetima koje imaju.

U dosadašnjoj analizi aspiracija i orijentacija seljačke omladine strukturiranjem pojedinih odgovora prema spolu i uzrastu ispitanika utvrdili smo postojanje određenih razlika, naročito između dobnih skupina dok su odgo-

¹² Konkretno odgovore zašto omladina želi napustiti selo i preseliti se u gradove dobili smo, zbog greške anketara, samo od 66,1% ispitanika.

voru prema spolu ispitanika unutar dobnih grupa uglavnom homogeni. No unatoč ovim razlikama vidljivo je da pretežan dio seljačke omladine pokazuje naglašenu tendenciju ka socijalnoj i prostornoj pokretljivosti.¹³

Daljnju analizu podataka usmjerit ćemo na utvrđivanje da li i u kojoj mjeri na tendencije prostorne pokretljivosti utječu pojedini elementi ekonomskog stanja gospodarstva i domaćinstva ispitanika, kao i društveno-ekonomske razvijenosti uže regije.

Za ocjenu ekonomskog stanja gospodarstva poslužili smo se veličinom posjeda i opremljenošću domaćinstava.¹⁴

Tabela 16

Tendencije prostorne pokretljivosti seljačke omladine prema veličini zemljišnog posjeda

(u %)

	Žele se odseliti	Ne žele se odseliti	Ukupno
do 1 ha	68,6	31,4	100
1—3 ha	67,8	32,2	100
3—5 ha	57,9	42,1	100
5—8 ha	56,5	43,5	100
preko 8 ha	47,1	52,9	100

Iako u nekim regijama značaj veličine zemljišnog posjeda, naročito zapošljavanjem pojedinih članova izvan poljoprivrede, postepeno slabi kao indikator ekonomskog stanja gospodarstva, u nekim selima, posebno brdsko-planinskim, ona još uvijek predstavlja osnovicu ekonomske snage gospodarstva. Utoliko se može razumjeti i veća prostorna stabilizacija omladine na gospodarstvima koja imaju veće zemljišne posjede.

Još manju zavisnost ustanovili smo između želje za napuštanjem svog sela i opremljenosti domaćinstva.

Tabela 17

Tendencije prostorne pokretljivosti seljačke omladine prema opremljenosti domaćinstva

(u %)

	Želi se odseliti	Ne želi se odseliti	Ukupno
Ima električno svjetlo	61,4	38,6	100
Ima radio ili televizijski aparat	58,3	41,7	100
Ima kućna električna pomagala	62,1	37,9	100
Ima bicikl ili motorno vozilo	57,8	42,2	100
Nema ni jedno od gornjih obilježja	65,6	34,4	100

¹³ Sličnu jedinstvenost aspiracija omladine utvrdili smo i s obzirom na neke druge osnovne karakteristike ispitanika (školska sprema, bračno stanje i raniju zaposlenost izvan poljoprivrede).

¹⁴ Veličina zemljišnog posjeda i opremljenost domaćinstava su naravno samo elementi ekonomskog stanja gospodarstva koje pored njih uveliko zavisu i od zaposlenosti članova domaćinstva, načina obrade zemlje, karaktera i strukture proizvodnje, blizine tržišta, razvijenosti saobraćaja i sl. Rezultati dobijeni našim istraživanjem pokazuju međutim, da su i ova dva izdvojena elementa ekonomskog stanja gospodarstva, s obzirom na cilj istraživanja, dovoljno indikativna.

Preostaje nam još da usporedimo tendencije prostorne pokretljivosti s opsegom i pravcima migracionih kretanja u općinama na čijem su se teritoriju nalazila sela u kojima je vršeno anketiranje. Kao osnov klasifikacije određenih općina služili su nam podaci o broju stanovništva 1953. i 1961. godine, kao i broj stanovništva na temelju prirodnog prirasta. Na taj način dobili smo tri grupe općina: repulzivne (sa smanjenim brojem stanovnika), depresivne (povećanje u granicama prirodnog prirasta) i atraktivne (povećanje preko granica prirodnog prirasta).

Tabela 18

Tendencije prostorne pokretljivosti prema opsegu migracija u općinama boravka ispitanika

Općine	Žele se odseliti	Ne žele se odseliti	Ukupno
Repulzivne	69,1	30,9	100
Depresivne	61,7	38,3	100
Atraktivne	51,3	48,7	100

(u %)

Kako atraktivne općine danas čine područja sa općenito najvećom zaposlenošću, naročito u industriji, to se moglo pretpostaviti da će u njima biti i najmanji broj ispitanika koji će željeti definitivno napustiti svoje selo. Iako dobijeni rezultati ne otkrivaju izrazitije razlike, vjerojatno zbog određenih regionalnih specifičnosti, ipak je vidljivo da i sam momenat atraktivnosti, odnosno repulzivnosti općine ima određenog djelovanja na tendencije prostorne pokretljivosti seljačke omladine.

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Kako je naše istraživanje prvenstveno bilo usmjereno na utvrđivanje mogućnosti podruštvljenja zemlje i proizvodnje u poljoprivredi ono nije, prirodno, moglo uvažiti sve momente značajne za određivanje činilaca aspiracija i orijentacije seoske omladine. No ono je ipak nedvojbeno ukazalo da na naglašene tendencije socijalne i prostorne pokretljivosti seoske omladine utječu prije svega isti oni činioci koji su doveli do masovnog ruralnog eksodusa u našoj zemlji, kao i da se tendencije formiraju pod sistematskim utjecajem globalnih društvenih i kulturnih, grupnih i individualnih činilaca.¹⁵

Podrobno analiziranje većine ovih činilaca prelazilo bi okvire ovog napisa, pa ćemo se zbog toga ograničiti na isticanje samo nekih osnovnih, čije je djelovanje na svoj način došlo do izražaja u našem istraživanju.

Promjene u društveno-ekonomskoj strukturi našeg društva su svakako prvi i osnovni činioc ruralnog eksodusa i tendencija socijalne i prostorne pokretljivosti seoske omladine. Razvoj industrije i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti omogućio je znatnom dijelu seoske omladine da napusti poljoprivredu i preseli se u gradove.¹⁶

¹⁵ U razdoblju od 1948. do 1961. godine poljoprivredu je napustilo i migriralo u grad 2.843.000 osoba. Vidi rad Bratislave Maksimović **Prelazak poljoprivrednog stanovništva u nepoljoprivredne djelatnosti**, Stanovništvo, br. 164, str. 17.

¹⁶ Tako ne postoje statistički podaci o starosnoj strukturi osoba, koje su definitivno napustile poljoprivredu i preselile se u gradove ipak se, usporedbom starosne strukture zaposlenog osoblja u industriji i poljoprivredi, kao i činjenicom da je znatan broj poljoprivrednih gospodarstava ostao bez aktivnih članova, sa sigurnošću može reći da je to u najvećem broju bila omladina.

Jedan manji dio zapošljavao se je izvan gospodarstava, ali je i dalje ostajao da živi na njemu. U prvo vrijeme seoska omladina pretežno se zapošljavala kao nekvalificirana radna snaga, najčešće nedovoljno obrazovana a nekad i nepismena, da bi se istom kasnije školovala i stjecala radne kvalifikacije. Potpunijom realizacijom obaveznog osnovnog školovanja i na selu, situacija se bitno mijenja. Osnovna škola postaje sada najmasovniji i najpristupačniji kanal društvene pokretljivosti seoske omladine. Sve viši koeficijenti ispunjenja školske obaveze i povoljnija distribucija škola II stupnja otvorila je šire mogućnosti i seoskoj omladini da nastavi školovanje poslije granica obaveznog školovanja.¹⁷ Ovo je sa svoje strane dovelo do još izrazitijeg pritiska na nepoljoprivredna zanimanja i daljeg napuštanja poljoprivrede i sela. Sam konkretni izbor zanimanja zavisio je, a kako je pokazalo i naše ispitivanje još uvijek zavisi u određenoj mjeri od tradicija i neposrednijeg poznavanja sadržaja pojedinih zanimanja. Otud je razumljivo preferiranje kvalificiranih radničkih zvanja i zvanja prosvjetnog radnika.

Pored redovnog školovanja, koje će izgleda vremenom postati ne samo najmasovniji nego u određenoj mjeri i isključiv kanal društvene pokretljivosti seoske omladine, pri napuštanju poljoprivrede i sela mladi naraštaji koristili su se i drugim mogućnostima. Tako je muška omladina često napuštala selo poslije radnih akcija i odsluženja vojnog roka, a ženska je često koristila tradicionalni put »bračne pokretljivosti«.

Istraživanje aspiracija seljačke omladine, koja se nije iz određenih razloga koristila mogućnostima društvene pokretljivosti nego je ostala živjeti u selu i na individualnom poljoprivrednom gospodarstvu, pokazuje da se u određenoj mjeri može govoriti o njenoj neprilagođenosti sadašnjem socijalnom položaju. Jedan njen manji dio, pretežno starijeg uzrasta djelomično se prostorno stabilizirao, ali još uvijek pokazuje tendencije prostorne pokretljivosti. Osnovne uzroke osjećaju prikraćenosti seljačke omladine treba nesumnjivo tražiti u niskom životnom standardu, ekonomskoj i društvenoj nesamostalnosti, niskom društvenom ugledu poljoprivrednog zanimanja, pomanjkanju organizirane i sadržajne dokolice, neriješenim socijalnim pitanjima i pomanjkanju socijalnih beneficija, neperspektivnosti seljačkog posjeda i sl.¹⁸

Opće spoznaje o pokretljivosti seoske omladine i naše istraživanje o njenim tendencijama ne daju nam dovoljno osnova za zaključivanje o tome da li je napuštanje poljoprivrede karakterizirano prije svega ekonomskom nuždom ili pak slobodnom voljom. Drugim riječima, da li je seoska omladina prisiljena da napusti poljoprivredu čak i kad se ne namjerava preseliti u grad ili je u prvom planu omladinskih aspiracija opća atraktivnost gradskog života. Iako je na temelju našeg istraživanja teško lučiti atraktivne i repulzivne motive omladinskih opredjeljenja (grad pruža lakši rad, veći odmor, slabiju socijalnu kontrolu, šire mogućnosti zabave, mogućnost školovanja i stjecanja kvalifikacija, ali i veće mogućnosti zaposlenja, više dohotke i beneficije iz radnog odnosa i sl.), ipak se čini da su aspiracije omladine u osnovi

¹⁷ Koeficijent ispunjenja školske obaveze stanovništva starog 11–14 godina povećao se u Jugoslaviji sa 53 u 1953. godini na 82 u 1961. godini. Koeficijenti nastavljanja školovanja iz osmog razreda osnovne škole povećao se sa 75 u školskoj godini 1959/60. na 78 u školskoj godini 1962/63. Koeficijent nastavljanja školovanja u školama II stupnja u Hrvatskoj školske godine 1961/62. iznosio je za djeću poljoprivrednika 63.2. Opširnije vidi kod dra Zora Steinman **Utjecaj jedinstvene osnovne škole na orijentaciju k daljem školovanju**, Stanovništvo, Beograd, br. 1/64. str. 21–32.

¹⁸ Vidi opširnije kod: Stipe Suvar **Eksodus seoske omladine**, Naše teme, Zagreb, br. 6/1965. str. 846–849.

diktirane ekonomskim razlozima. Sveden na granice od 10 hektara, bez kredita i mehanizacije seljački posjed ne može računati na veći napredak. Omladina je svjesna ove besciperspektivnosti seljačkog posjeda te s toga i izbjegava da uz njega vezuje svoju budućnost.¹⁹ Ovo mišljenje naravno ne isključuje, naročito kada se radi o mlađem uzrastu iako za takvu tvrdnju u našem istraživanju nemamo uporišta, i postojanje određene »romantične vizije« o gradu i životu u njemu. Isto tako, činjenica da se opći uvjeti života u selu postepeno poboljšavaju u skladu sa razvitkom cijelog globalnog društva ne mora nužno značiti i smanjivanje tendencija društvene pokretljivosti seoske omladine, naročito s obzirom na stalni porast njenih potreba.

Drugu stranu spomenutog problema čini odnos između sklonosti socijalnoj i prostornoj pokretljivosti. Iako se kod nas ova dva vida pokretljivosti uglavnom poklapaju, jer migracija iz poljoprivrede u pravilu znači i promjenu boravišta, ipak se na temelju istraživanja stječe opći dojam da bi u slučaju ravnomjernijeg rasporeda industrijskih naselja i objekata, kao i boljeg saobraćaja, broj seoskih omladinaca koji pokazuje sklonost prostornoj pokretljivosti bio znatno manji.²⁰ Seoska omladina još uvijek je vezana, i to kao što smo vidjeli pretežno iz psiholoških razloga, uz svoje selo.

Istraživanje aspiracija i orijentacije seoske omladine pokazuje da ona većinom preferira vrijednosti gradskog načina života i da je radi postizanja tih vrijednosti spremna pod svaku cijenu napustiti svoje selo i poljoprivredu. Ako tome dodamo da se već naziru nepoželjne posljedice eksodusa seoske omladine, za koji se može očekivati da će se i dalje intenzivno odvijati, nužno se nameće potreba naučnog sagledavanja ovog fenomena. Naime, masovni bijeg omladine iz sela i poljoprivrede evidentan je naročito u depopulacionim procesima u nekim regijama (Istra, jadransko područje, istočna Srbija, neki dijelovi Slavonije, brdsko-planinska područja), relativno nagloj promjeni starosne i spolne strukture u mnogim naseljima (senilizacija i feminizacija u poljoprivredi), smanjenoj poljoprivrednoj proizvodnji i zapuštanju proizvodnih potencijala, zamiranju kulturnog i društvenog života i sl.²¹ S druge strane, u mjestima preseljenja, uslijed niskog nivoa urbanizacije i malog broja raspoloživih radnih mjesta, teškoća adaptacije na nove životne i radne uvjete koji se bitno razlikuju od onih u zonama odseljenja, javlja se niz vrlo složenih posljedica, naročito psiholoških, koje otežavaju ili čak i onemogućuju normalnije uključivanje seoske omladine u nove životne i radne uvjete. Sve je ovo u krajnjoj liniji posljedica činjenice da se proces napuštanja sela i poljoprivrede odvija pretežno stihijno i u vrlo kratkom vremenskom razdoblju. S obzirom na ove posljedice i naglašene tendencije socijalne i prostorne pokretljivosti omladine koja danas živi u selu i radi na individualnim poljoprivrednim gospodarstvima, o čemu smo pružili neke globalne pokazatelje, čini se opravdano ponovo naglasiti potrebu za potpunijim sagledavanjem socijalnog i ekonomskog položaja omladine u selu, kao i posljedica koje stihijno

¹⁹ Indikativni su u tom pravcu podaci o stupnju zadovoljavanja potreba domaćinstva poljoprivrednom proizvodnjom. Tako 67,7% ispitanika smatra da poljoprivredna proizvodnja na njihovom gospodarstvu u cijelosti zadovoljava potrebe domaćinstva u ishrani, a 52,1% da zadovoljava i potrebe u kupovini odjeće i obuće. Nasuprot tome čak 62,2% seoskih omladinaca smatra da poljoprivredna proizvodnja nedostaje i za kupovinu ostalih stvari.

²⁰ Aspiracije seoske omladine u Sloveniji najbolji su dokaz jednom takvom mišljenju.

²¹ O izmjenama starosne strukture našeg stanovništva vidi kod: Dragoljub J. Tasić **Dugoročne promene starosne strukture stanovništva Jugoslavije**, Stanovništvo, Beograd, br. 1/63, str. 34, i dalje: Miljenko Rendulić **Tendencije demografskih kretanja u SR Hrvatskoj**, Naše teme, Zagreb, br. 6/65, str. 818, i dalje, Svetozar Livada **Senilizacija u poljoprivredi**, Naše teme, Zagreb, br. 12/65, str. 1734-55.

napuštanje sela i poljoprivrede nosi u sebi u nacionalnim razmjerama. U tom se pravcu naše istraživanje, unatoč tome što je imalo drugi cilj, može smatrati početnim korakom u sistematskom proučavanju seoske omladine i njenih stavova, aspiracija i orijentacija.²²

Summary

ASPIRATIONS AND PROFESSIONAL ORIENTATION OF RURAL YOUTH

In this article the author presents the summary results of an interview which embraced 4,293 pupils in the concluding classes of primary schools in villages and 2,271 young peasants in the age between 14 and 25, who live and work on their own or of their parents' holdings. This investigation was done as a part of a wider study project: »The Possibilities of Extending Socially owned and Socially Leased Land as a Consequence of the Influence of the General Social and Economical Development on Changes of the Agrarian Structure«.

As it was predicted the pupils of the concluding classes of the primary schools almost entirely tend to nonagricultural occupations, because only 0.4% respondents declared their wish to become agricultural workers. The interviewed pupils prefer mostly those occupations and professions which enable quick economical independency and stability of income, while general attractiveness of some nonmanual jobs (doctor, technicians, etc) proved to have no significant influence upon the selection of desired occupation. In the same way the majority of the interviewed pupils prefer living in towns, especially because of wider possibilities for entertainment, better general conditions of life, wider possibilities for education and more developed cultural and communal institutions.

Investigation of the aspirations of young peasants, who due to the particular reasons have not availed themselves of social mobility but remained to live in their native villages and on their own or of their parents' holdings, proved that in a certain sense it can be spoken of their unadaptibility to their present social position. A minority of them, mostly of older age, partially have stabilized themselves residentially, but still indications of their spatial mobility exist. The basic reasons of feelings of neglectance of those young peasants who wish to proceed their schooling and to leave agriculture and village life, should be sought among the following factors: a) low standard of living, b) economical and social dependency, c) low reputation of agricultural occupation, d) lack of organized and diversified leisure time, e) unsolved social problems and want of social benefits, f) poor perspectives of peasants' holdings, etc.

The author concludes his article with the statement that rural youth predominantly prefer values of urban life and in order to attain these values is ready to leave their villages and agricultural occupation. This fact, together with some undesirable consequences of the rural exodus of youth not only in the zones of emigration (depopulation of villages, senilization of agricultural population and social problems related to this, abandonment of agricultural capacities, etc) but also in the zones of immigration (difficulties of accommodation, an increase of unemployment in towns, etc) indicate the significance of further research of this phenomenon.

²² Iako je poznato da u našoj zemlji zbog niske urbanizacije imamo svega oko 28% urbaniziranog stanovništva i da na selu još uvijek živi najpretežnji dio naše omladine, ipak do sada proučavanje seoske omladine nije bilo predmetom šireg naučnog interesa. Empirijska istraživanja uglavnom su se odnosila na omladinu na radnoj akciji (R. Supek), radničku omladinu (K. Kilibarda, P. Novosel), srednjoškolsku omladinu (M. Zvonarević, A. Todorović) i studentsku omladinu (M. Bročić, A. Fiamengo, M. Janičević, K. Kilibarda, M. Martić).

СТРЕМЛЕНИЯ И ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ СЕЛЬСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье автор приводит первые суммарные результаты анкеты между 4.293 восьмиклассниками начальных школ в сельских селениях и 2.271 молодых людей возраста с 14 до 25 лет которые работают в единоличных хозяйствах. Само исследование совершено в рамках научного проекта „Возможности повышения земельных площадей в общественной собственности и имуществе как последствие общего общественного и экономического развития в отношении на аграрную структуру.“

Как и ожидалось, ученики последнего класса начальной школы почти все не желают заниматься сельскохозяйственным делом в единоличных хозяйствах, так как только 0,4% участников проявило желание стать крестьянами. Ученики предпочитают преимущественно те профессии и должности которые могут им обеспечить быструю экономическую самостоятельность и постоянные доходы, а при этом общее притяжение профессий нефизического труда (врач, инженер и тп.) не влияет на выбор желанной профессии. Также самое касается большинства учеников которые предпочитают жить в городе, особенно из-за большей возможности развлечения, лучших условий жизни, гораздо шире возможности образования и гораздо лучше организованных культурных и коммунальных учреждений.

Анализ стремлений сельской молодежи, которая из-за определенных причин не пользовалась возможностями общественной деятельности, а жила в селе в единоличном хозяйстве, показал что можно определенно говорить о её неприспособленности к нынешнему социальному положению. Одна меньшая часть из них, преимущественно старшего возраста, частично просторно упрочилась, но все ещё показывает тенденции подвижности в пространстве. Основные причины чувства обиженности сельской молодежи стремящейся продолжить обучение, затем покидания сельского хозяйства и села надо несомненно искать в низком стандарте жизни, экономической и общественной несамостоятельности, низкой репутации сельскохозяйственного труда, недостатке организованной и содержательной досуги, нерешенных социальных вопросах и недостатке социальных бенефиции, в бесперспективном положении сельского хозяйства и тп.

Автор заключает статью констатацией что сельская молодежь предпочитает ценности городского способа жизни и что она готова их осуществить во что бы то не стало и покинуть село и сельское хозяйство. Этот факт, наряду с некоторыми нежелательными последствиями массового отъезда молодежи которые уже настали в зонах отъезда (покидание сел, сенилизация населения и социальные проблемы которые она рождает, нарушение половой структуры, небрежность к сельскохозяйственным потенциалам и тп. а также и в зонах переселения (затруднения в смысле приспособленности, повышение безработицы в городах и тп.) указывают на значение исследования этого явления.